

Кінцева мета процесу професійної адаптації може бути окреслена наступним збірним переліком характеристик: включення в організацію; освоєння нових видів соціальної та професійної діяльності; досягнення професійної соціальної компетентності; узгодженості і пристосованості до її умов, потреб і цілей; активне пристосування до соціальних і професійних характеристик організації, включення у систему організаційних відносин; досягнення внутрішньої рівноваги, емоційної стійкості, розвитку кар'єри, адекватного реагування; орієнтацій в особистісні погляди, переконання, установки та цінності; пристосування до нових умов; адекватне сприйняття доквілля; вироблення системи ставлень, форм спілкування з оточуючими; здатності до навчання праці, творчості; задоволеність працею та діяльністю; розвитку стійкого позитивного відношення до професії; вироблення адекватних діяльності способів реагування; перетворення організаційних норм та ідеалів.

Підсумовуючи, професійну адаптацію можна визначити, як процес врегулювання взаємодій, обумовлений рівнем особистісної саморегуляції, процес зниження ступеня неузгодженості між людиною та середовищем у біологічному, фізіологічному, екологічному, операційному, інформаційному, комунікативному, особистісному та соціально-психологічному аспектах, шляхом одночасних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

На нашу думку, професійна адаптація – це складний, багатоплановий процес, в якому беруть участь і сам індивід, і колектив як елемент середовища його життєдіяльності, оволодіння професійними навичками й уміннями, формування професійно необхідних специфічних професійно важливих якостей особистості, які є необхідною умовою успішного оволодіння спеціальністю, розвиток стійкого позитивного інтересу і відношення до обраної спеціальності, узгодження вимог професії, які змінюються, із сукупністю знань, умінь і навичок особистості, що формують у неї гнучку соціально-професійну позицію у системі формальних і неформальних відносин у трудовому колективі. Аналіз різних підходів до функцій професійної адаптації дав змогу розділити їх на внутрішні (розвиток особистості) та зовнішні (включення у загальну організаційну систему).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ершова Н.А. Творческая активность педагогической деятельности молодых учителей как фактор профессиональной адаптации. Дис. ... канд. психол. наук.: 19.00.07. – М., 1987. – 204 с.
2. Кокун О.М. Моніторинг та корекція психофізіологічної адаптації спортсменів вищої кваліфікації. Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.02. – К., 1997. – 218 с.
3. Кулик С.М. Психологічні особливості управління професійною адаптацією вчителів: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2004. – 224 с.
4. Мороз А.Г. Профессиональная адаптация выпускника педагогического вуза. Дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.01. – К., 1983. – 430 с.
5. Словарь-справочник по психологической диагностике / Сост. Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов. – К.: Наукова думка, 1989. – 200 с.
6. Солодухова О.Г. Становлення особистості вчителя у процесі професійної адаптації. Монографія. – Донецьк.: ТОВ “Лебідь”, 1996. – 176 с.
7. Семиченко В.А. Психология деятельности. – К.: Издатель Эникс А.Н., 2002. – 248 с.

УДК 378

Кух А.М.

СИСТЕМНО-ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

Розглядаючи дидактику фізики як невід'ємну компоненту педагогічної освіти студентів фізико-метематичних спеціальностей і як складову фізичної підготовки з таких

дисциплін як “Загальна фізика”, “Теоретична фізика”, “Астрономія”, необхідно конкретизувати поняття “мета навчання” стосовно шкільного курсу фізики і методики її викладання. Зазначимо, що це поняття органічно поєднується з метою вивчення фізичних дисциплін і регламентується освітньо-професійною програмою вищої освіти за професійним спрямуванням бакалавр фізики. Для цього необхідно:

- ознайомити студентів з основами фізико-математичного апарату, необхідного для розв’язання практичних задач з фізики;
- виробити навички фізичного дослідження явищ, процесів і постановки та розв’язування експериментальних задач;
- прищепити студентам уміння самостійно вивчати навчальну літературу з фізики, методики фізики та її прикладних питань;
- дати необхідну підготовку з фізики та знання для вивчення інших предметів фізико-математичного циклу;
- розкрити можливості застосування фізичних знань для опису моделей мікро- та макросвіту;
- забезпечити вивчення студентами основних методів розв’язування задач у широкому спектрі фізико-теоретичних та практичних проблем;
- забезпечити розвиток навичок та умінь експериментальної діяльності студентів.

Отже, виникає необхідність сформулювати мету навчання дидактики фізики, виходячи із стратегічних цілей вивчення дисципліни “Шкільний курс фізики і методика його викладання”, тому що саме від визначення мети навчання залежать всі методичні дії викладача: побудова окремого навчального заняття (лекції, практичного, лабораторного тощо); підбір фізичних вправ і завдань; організація самостійної та індивідуальної роботи студентів, цільові рівні тестування ступеня оволодіння студентами фаховими знаннями тощо.

Методична стратегія викладача вважається ефективною, якщо його дії допомагають студентам досягти достатньо високого рівня практичної реалізації навичок та вмінь при розв’язанні певних завдань як у контексті даної навчальної теми, так і за її межами. У той же час, дії викладача потребують корегування, якщо вони не відповідають меті навчального курсу, а методичні рішення вступають в протиріччя із стратегічними цілями навчання.

Навчання дисциплінам фізико-математичного циклу у педагогічному вищому навчальному закладі – досить складний процес і, як показує практика, не є предметом особливого захоплення для більшості студентів, які переконані, що педагогічна освіта – це різновид гуманітарної. І тому виникає проблема запобігання конфлікту цілей між тими, кого навчають, і тими, хто навчає (студенти-викладачі) та узгодження цих цілей з потребами суспільства. Ми поділяємо думку Зязюна І.А. [4] та інших дослідників освіти [1; 2; 6; 8], які підкреслюють, що, розглядаючи проблеми сучасної освіти, перш за все, необхідно мати на увазі людину, особистість, індивідуальність, тому що існуюча система освіти неспроможна йти в ногу з розвитком суспільства. Крім того, вона не здатна задовольнити і особисті інтереси більшої частини молоді, що часто призводить до погіршення якості освіти, наприклад, функціональної підготовки випускників для майбутньої роботи в нових умовах ХХІ століття [4: 58].

Слід особливо відзначити, що серйозною проблемою фізико-математичної освіти була і є орієнтація на узагальнену освіту та навчання абстрактними поняттями, які хоча періодично і модернізуються за рахунок нових ідей, теорій, методів, але все ж таки не направлені на формування навичок застосування знань до конкретних практичних ситуацій. Тому фізико-математичні знання мають носити більш прикладний, прагматичний характер, що сприятиме формуванню раціонального мислення молодих людей, майбутніх фахівців, в умовах ринкової економіки і відповідно відобразатись цілями навчання фізико-математичних дисциплін.

Зауважимо, що це зовсім не означає, що прикладний характер є пріоритетна ціль навчання фізико-математичним дисциплінам, тому що мова може йти тільки про оптимальну реалізацію в навчальному процесі її складових, а саме: прагматичної, виховної, освітньої і розвиваючої відповідно до виховання, навчання і розвитку та розуміння їх значущості для формування особистості спеціаліста педагогічного фаху згідно соціальних потреб суспільства. Ігнорування будь-якого аспекту призводить до негативних наслідків, тому що пізнавальний аспект не сприятиме розвитку мотивації, розвиваючий аспект не спрощуватиме процес оволодіння вміннями аналізу реальних природних процесів і явищ, фізичні знання (навички, вміння) самі по собі (без виховного аспекту, відповідних стратегій навчання) не впливатимуть на формування творчої особистості.

Характерною рисою сучасного фізичного мислення є цільові аспекти пов'язані із здатністю студента знаходити і сміливо приймати оптимальні рішення та активно впроваджувати їх у життя, тобто із володінням творчим мисленням на фоні високої індивідуальної професійної компетентності [3].

У реалізації цих вимог суттєву роль відіграють фізичні знання, які є підґрунтям для фахових дисциплін, що формують професійний рівень спеціаліста. У цьому контексті доцільно згадати Б. Серве, який писав: *“Серед інтелектуальних властивостей, що розвиваються фізикою, найбільш часто згадуються ті, котрі належать до логічного мислення: дедуктивне міркування, спроможність абстрагування, узагальнення, спеціалізації, спроможність думати, аналізувати, критикувати. Вправа у фізиці сприяє придбанню раціональних якостей думки та її вираження: порядок, точність, ясність. Вона потребує уяви й інтуїції. Вона дає чуття об'єктивності, інтелектуальну чесність, смак до дослідження, і тим самим сприяє створенню наукового розуму. Вивчення математики і фізики потребує постійної напруги, уваги, спроможності зосередитися і закріплює гарні навички роботи”*.

Таким чином, математика і фізика виконує важливу роль як у розвитку інтелекту, так і у формуванні характеру” [8: 37].

Крім того, не слід забувати і про універсальність методичного інструментарію фізики, який може надати одній і тій же математичній структурі різноманітну змістовну інтерпретацію в різних галузях знань. Це становить реальну можливість узагальнювати різного роду знання та формувати навички і уміння, що вдосконалюють стратегії мислення.

За рівнем ефективності та за рівнем складності розв'язання різноманітних проблем та прийняття управлінських рішень психологи розрізняють три підходи, а саме: випадковий перебір, раціональний перебір, систематичний перебір [7].

Суть *стратегії випадкового перебору* полягає в тому, що випадковим чином формується гіпотеза або здійснюється вибір, оцінюється їх правомірність, і у випадку негативної оцінки висувається інша гіпотеза, і процес повторюється, доки не буде знайдено хоча б одне рішення, яке задовольняє початковим умовам. Методологічною базою стратегії випадкового перебору є метод проб і помилок, якому нерідко віддають перевагу індивіди зі слабо структурованим мисленням, з обмеженими уявленнями про повноту вибору.

Розглядаючи *стратегію мислення у вигляді раціонального перебору*, досліджують деяке найменш ризиковане припущення, а вже потім, змінюючи кожний раз або величину певного фактору, або сам фактор, відкидають неправильно вибрані з позицій певного критерію, напрям і рішення.

Найбільш досконалою стратегією мислення є *стратегія систематичного перебору*, при якій індивідуум, залежно від рівня інтелекту та ступеня структуризації мислення, охоплює всю множину можливих гіпотез і, систематично їх аналізуючи, намагається знайти оптимальне рішення. Стратегія подібного типу є єдиною стратегією, яка може бути віднесена до оптимізованих стратегій абстрактного мислення і покладена в основу стратегічного планування певної діяльності. Слід зауважити, що реалізація стратегії систематичного перебору практично неможлива без попередньої підготовки (постійних тренувань).

У зв'язку з цим особливу актуальність набувають деякі специфічні задачі фізико-математичних дисциплін в якості полігону для відпрацювання різноманітних стратегій мислення, тому що навіть проста задача може мати достатньо велику кількість варіантів чи способів розв'язання. У реальних фізичних ситуаціях-задачах з одного боку, для індивідуума, в силу особливостей його особистого мислення, кожна задача багатоваріантна, а з іншого повний варіант необхідних даних для розв'язування досліджуваної проблеми невідомий і тому відсутня реальна можливість оцінки наслідки того чи іншого вибору. Саме тут з'являється реальна можливість відпрацювання стратегій мислення в умовах інформаційної невизначеності (часткової або повної).

При цьому, якщо студенту притаманне конвергентне мислення, що є типовим для більшості особистостей і орієнтує на існування та знаходження тільки одного правильного варіанту розв'язання, то він і буде концентрувати всі свої знання, навички та вміння на його знаходження.

У випадку дивергентного мислення студент, навпаки, починає шукати розв'язання в усіх можливих напрямках, щоб проаналізувати якнайбільше варіантів (реально – не більше п'яти) і визначити оптимальний.

Слід зауважити, що чітко спрогнозувати поведінку студентів при розв'язанні певних проблем (навчальних, науково-пошукових, ситуаційних, дослідницьких) досить складно. Це обумовлено, перш за все, характером індивідуальної доступності інформації. Відомо, що вона визначається як генетичне запрограмованою фізіологічною межею чуттєвості рецепторів людського організму, так і межею сприйняття і залежить від рівня активації мозку в даний момент та його уваги до сигналу, що подолав фізичну межу. Це, в свою чергу, призводить до необхідності урізноманітнювати способи подання необхідної інформації і формувати асоціації як необхідну умову засвоєння нових знань [2].

Крім того, необхідно враховувати, що залежно від способів прийняття рішень розрізняють наступні типи особистостей:

- *свідомо-мислячий*, для якого характерна стандартність мислення без елементів ризику, логічна послідовність від причин до наслідків у процесі прийняття рішення;
- *інтуїтивно-мислячий*, схильний до інновацій, відкриттів, гравець по натурі;
- *свідомо-чуттєвий*, комунікабельний по духу з чітким аналізом можливих дій, віддає перевагу короткостроковим видам діяльності;
- *інтуїтивно-чуттєвий*, орієнтується на інтуїцію, стратегію з нестандартним мисленням [6], що узгоджується з відомими у сучасній психології поняттями репродуктивного, продуктивного та творчого мислення.

Зазначимо, що в силу існування індивідуальних психологічних тактик педагогічного спілкування особистостей “викладач-студент”, необхідне коректне управління навчальною діяльністю, яке безпосередньо виявляється в рівні готовності студентів до розв'язування проблем.

Згідно означення управління, як реалізації певних цілей, можна стверджувати, що воно не буде ефективним без людської свідомості, без усвідомлення студентом завдань, які необхідно розв'язати, щоб реалізувати поставлені цілі, тобто мова йде про необхідність позитивної психологічної корекції особистості студента.

У зв'язку з цим, доцільно згадати про найбільш поширені у педагогічній діяльності методи психологічної корекції індивіда, а саме: сенсомоторне, вербальне, комбіноване управління та самоуправління.

Сенсомоторне управління здійснюється безпосередньо з використанням певних рухів, міміки, жестів в комбінації з усною мовою, і при цьому вважається, що “механізми сенсомоторного управління внутрішньо притаманні функціонуванню фізіологічних систем та людській психіці, тому що базуються на самоорганізації інформаційних процесів у нервовій системі людини” [1: 27] і умовно об'єднуються поняттям “наочної демонстрації”

певної поведінки як системи дій, основою яких є синдром психологічного наслідування, результатом якої є підсвідома реакція індивіда на поведінку інших людей у співтоваристві (в академічній групі, на лекційному потоці, у звичайній юрбі тощо).

Тому викладачам вищого навчального закладу необхідні знання та практичні навички з аналізу міжособистих проблем і пов'язаних із взаємовідносинами типу “викладач-студент”, “студент-студент”, “викладач-викладач” в контексті самооцінювання – усвідомлення викладачем своїх цілей, можливостей, дій, вчинків як демонстрації певного типу соціальної поведінки гідної наслідування студентами.

Слід зауважити, що у вищих навчальних закладах освіти більш поширені *вербальні способи управління*, серед яких особливо виділяються вербальні аналоги демонстрацій, які управляють рухами та діями у вигляді прохань, наказів або досягненням певних психоемоційних станів, завдяки введенню у навчальний матеріал додаткової цікавої та корисної для студента інформації, штрихових зарисовок оптимістичної перспективи майбутнього як реалізації потенційних можливостей студентів тощо.

Основними засобами вербального психологічного управління вважають навіювання та переконання.

Навіювання – це дія на підсвідомість людини з метою мимовільного, некритичного сприймання, засвоєння навіюваної інформації [6]. Прикладом навіювання є численні повтори рекламних роликів засобами масової інформації, результатом яких є занурення людини у світ рекламованої продукції під тиском багаторазового її сприймання та глибокий вплив на підсвідому сферу, незважаючи на критичність свідомості.

Щодо переконання, то тривалий час воно трактувалось вітчизняними психологами як властивість особистості, і тільки недавно отримало статус процесуального поняття розуміння як засобу вербального психологічного управління [7].

Для навчального процесу особливо важливе розуміння, що вербальне переконання реалізується у вигляді пояснення та переорієнтації, в разі необхідності, існуючого в індивіда переконання. Зауважимо, що переорієнтація існуючих у індивіда переконань потребує значно більших зусиль викладачів у зв'язку з необхідністю спочатку піддати сумніву доцільність існуючих та довести до свідомості важливість формування нових переконань; це призводить до меншої результативності психологічного впливу на особистість.

Пояснення вважається функцією наукового пізнання і інтерпретується як розкриття суті досліджуваного об'єкта, його витоків, законів функціонування, розвитку та взаємозв'язків з іншими об'єктами. Однак, управлінська роль пояснення не обмежується рамками наукового пізнання і виходить за його межі, реалізуючись у сфері людських комунікацій та безпосередньо в процесі навчання.

Крім того, будь-яке пояснення (на лекції, на практичному занятті, на індивідуальному, консультаціях тощо) має бути поєднанням вербального та чуттєвого, сенсомоторного управління. При цьому, згідно з теорією психічних обертів, створених М. Гротом, та теорії поетапного формування розумових дій та понять, розробленої П. Гальперіним, для отримання результатів управління необхідні власна виконавча сенсомоторна та мовна діяльність індивідуума.

Для того, щоб досягти бажаного ефекту, наприклад, на лекції, вербальне пояснення викладача має бути обґрунтованим, логічним, інформативним, красномовним та інше, що вважається важливим засобом організаторської функції. Але наповнення лекції різноманітною інформацією, що не відповідає темі лекції, хоча і може бути цікавою для студентів та деякою мірою активізувати їх увагу, має бути обов'язково дозованою і не перетворюватись в ситуацію, “коли за деревами лісу не видно”. Крім того, дуже важливе розуміння, що вдала лекція – це не тільки самоціль реалізації педагогічної майстерності викладача, а ще й стимуляція студентів до необхідності переробки отриманої інформації, тобто переходу до дійсного розуміння ідей, покладених в інформаційну основу лекційного матеріалу.

Отже, тільки триада – наочність (демонстрація), пояснення викладача та цілеспрямована активна діяльність студента є необхідною умовою засвоєння нових знань та методологічною установкою для комбінованого управління та самоуправління, мета якого заохотити студентів думати та діяти за принципами позитивних перетворень.

Кожен викладач, розробляючи свою особисту тактику психолого-педагогічного спілкування зі студентами, має вибирати, перевіряти її дієвість та використовувати в конкретних умовах різноманітні комбінації сенсомоторних та вербальних способів психологічного управління, закріплюючи одержаний ефект впровадженням в навчальний процес різноманітних ділових ігор, моделювання виробничих та конструкторських ситуацій тощо. При цьому організація навчання студентів відбувається шляхом раціонального поєднання комбінованого психологічного управління та самоуправління.

Комбіноване самоуправління базується на аналогічній триаді, яка в цьому випадку формується як:

1) самопоказ шляхом демонстрації;

2) самопояснення, яке є важливим елементом навчання, тому що:

– *по-перше*, в цьому процесі активізуються фактори, які концентрують увагу індивідуума на необхідності перетворення. Це, в свою чергу, викликає орієнтовну реакцію, яка і дозволяє настроїти всі чуттєві органи на сприймання суті інформації шляхом асоціації невербальних та вербальних образів у більш складний мислений образ, що і буде модельним відображенням об'єктивного причинного зв'язку інформаційного фрагмента з його назвою;

– *по-друге*, в цьому процесі автоматично використовуються, так звані, рекурсивні техніки, суть яких полягає в неодноразовому повторі певних дій або мовних фрагментів. Наприклад, можна задавати собі або іншим одне і те ж питання не тому, що не одержано відповіді, а для того, щоб отримати всі можливі варіанти відповідей на задане питання. Ідея рекурсивних процесів полягає в тому, що повторний розгляд через інтервал часу досліджуваної проблеми (задачі) вимагає аналізу різноманітних її аспектів і ніби прояснює її глибинну суть та допомагає індивіду здійснити вибір оптимального рішення;

– *по-третє*, наявність директивних елементів перетворюється в самонавіювання з досить високим ефектом дійовості;

3) власна діяльність з метою формування певних навичок та вмінь, необхідних для розуміння та навчання індивіда основним поняттям, означенням, теоремам, правилам дій певної навчальної теми, що особливо актуально в умовах реалізації принципу диференціації навчання.

При цьому використовуються різноманітні тренувальні вправи великого обсягу, різних видів, диференційовані за рівнем складності, які пропонуються студентам для самостійної роботи та індивідуальних завдань.

Розглядаючи проблеми психологічного управління та самоуправління, доцільно згадати правила автодидактики (технології самоосвіти) за В. Куринським [5: 43], які корисні як студентам, майбутнім учителям фізики, так і викладачам.

1. Освіта має бути завжди незакінченою.
2. Факт усвідомлення є мірою доступності.
3. Навчання має розвиватись від монологу до діалогу.
4. Робити те, що цікаво.
5. Потрібно робити насправді і справжнє.
6. Не робити спроб одразу досягти повного засвоєння і досконалого знання.
7. Прагнути до самоспостереження.
8. Потрібно завжди завищувати стратегічне надзавдання і занижувати тактичне.
9. Для автодидакта більш важливими є не стільки знання, скільки процес їх здобування.
10. Асоціювання як спосіб запам'ятовування необхідної інформації.

На перший погляд важко погодитись із четвертим правилом автодидактики, тому що опанування фізичною інформацією не завжди і не для всіх є цікавою роботою. Інша справа,

що необхідно намагатись знаходити позитивні моменти в будь-якому складному для виконання або просто рутинному процесі.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує третє правило, яке акцентує увагу на одному із головних принципів розвиваючого навчання “від монологу викладача – до діалогу “студент-викладач-студент”, що набуває особливої актуальності при розгляді проблемних ситуацій, які виступають як каталізатори творчого мислення особистості.

Такий підхід до навчання передбачає також систему гнучкого управління, в якому враховані всі можливі взаємозв'язки та переходи від зовнішнього керування викладача у формах його контролю і об'єктивного оцінювання до самооцінки та самоконтролю студентів. Крім того, виникає необхідність чіткого визначення самостійної роботи: 1) за часом; 2) за місцем; 3) за характером розв'язання навчальних проблем; 4) за формами контролю; 5) за метою та предметом.

Виходячи із загального бюджету навчального часу студентів на самостійну роботу з дисциплін “Робочого навчального плану спеціальності...” особливо в адаптаційний період, при обов'язковій її регулярності вона “... має становити три-чотири години на день, виключаючи неділю” [4: 60].

Місце проведення поза аудиторної самостійної роботи визначається студентами індивідуально. При цьому доцільно рекомендувати їм віддати перевагу науковій бібліотеці або, якщо є така можливість, її електронному аналогу – електронній бібліотеці, яка запрограмована на систематизацію навчального матеріалу, що значно полегшує пошук необхідної літератури за допомогою електронного каталогу.

За характером розв'язання навчальних проблем управління самостійною роботою студентів може реалізуватись за принципом: типовий варіант – частково-пошукова його модифікація (продуктивна форма) – нестандартна задача (творча версія) тощо.

Залежність управління самостійною роботою студентів від форм контролю в значній мірі визначається ефективністю системи контролю.

Методичний ланцюг: лекції – стартове тестування – практичні заняття – самостійна робота – самоперевірка – поточне тестування – консультації – підсумкове тестування сприяє якісному засвоєнню кожного розділу (певної теми) фізики взагалі та пов'язаних з дидактикою фізики зокрема.

Для управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів необхідно на основі системно-особисто-діяльнісного підходу організувати початкові умови для здійснення цієї діяльності, які мають сприяти процесу поступового накопичення індивідуальних знань та формувати у студентів власне уявлення про можливості їх творчого застосування, що призводить до розвитку внутрішньої мотивації навчання та вдосконалення якості їх професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Атаманчук П.С. Управління процесом навчально-пізнавальної діяльності. – Кам'янець-Подільський: К-ПДПУ, 1997. – 136 с.
2. Волков И.С. Много ли в школе талантов? – М.: Знание, 1989. – 80 с.
3. Головка М.В. Загальні тенденції та психолого-педагогічні проблеми запровадження сучасних технологій навчання // Нові технології навчання. Наук.-метод. зб. – Вип. 30. – 2001. – С. 89–98.
4. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти // Педагогіка толерантності. – 2000. – № 3. – С. 58-61.
5. Іваницький О.І. Сучасні технології навчання фізики в середній школі. Монографія. – Запоріжжя: Прим'єр, 2001. – С. 109-110.
6. Никитин Б.Л. Ступеньки творчества или развивающие игры. – М.: Просвещение, 1990. – 160 с.
7. Основи інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол. за ред. Ю.І. Машбиця. – К.: ІЗМН, 1997. – 264 с.

8. Самойленко П.И., Сергеев А.В. Развитие дидактики физики как интеграционный процесс // Среднее профессиональное образование. – 1998. – №11-12. – С. 39-45; 1999. – №1. – С. 36-40.

УДК 371.8, 378.853.53

Кух О.М., Кух А.М.

САМОСТІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Самостійна робота студентів (СРС) передбачає в традиційному розумінні заняття поза аудиторією, тобто, так звана, друга половина дня. Однак, на сучасному етапі складається інша ситуація і самостійна робота повинна пронизувати всі форми організації навчального процесу.

Освіта в сучасному суспільстві дедалі більше стає способом безпечного і комфортного існування особистості, її саморозвитку в мінливому світі. Якщо ми заявляємо, що в центрі освітнього процесу знаходиться особистість, то ми повинні давати їй освіту з орієнтацією на чотири обов'язкові підсистеми:

- держава;
- виробнича система;
- природне середовище;
- суспільство.

Будь-яка освіта повинна навчити людину правил використання або алгоритмів користування тим, що його оточує. Людина повинна відчувати душевний комфорт від того, що він зростає в своїй діяльності, вона повинна володіти ефективними моделями взаємодії з тим, що її оточує, перетворюючи цей світ.

Складність такого підходу полягає в тому, що все змінюється. Звідси слідує, що:

- освіта має стати неперервною;
- освітня система повинна дозволяти людині вибирати власну “дружню” їй освітню територію, бо в центрі освіти стоїть особистість з визначеними вихідними можливостями;
- освіта повинна бути світоглядною.

За час “офіційного” навчання всьому навчитися неможливо, це зрозуміло, отже, необхідно навчитися вчитися, зробити людину самостійною в навчанні. Для цього людину необхідно навчити:

- приймати рішення;
- робити вибір із наявних альтернатив;
- знаходити критерії вибору.

Дамо визначення самостійної роботи студентів: “самостійна робота студентів є форма активності особи, що забезпечує можливість прискорення природного переходу випускника вузу від навчально-пізнавальної до самостійної професійної діяльності” [3: 58].

Звідси вимоги до вдосконалення навчально-виховного процесу:

- відтворення в умовах кафедр і факультетів імітаційних моделей реального виробництва і виробничих відносин;
- перенесення у виробничі умови тих форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які забезпечують її практичну, професійну спрямованість.

Тут дуже важливим є взаємозв'язок різних дисциплін. Забезпечуючи цей взаємозв'язок, можна створити студентам таке середовище навчання і виховання, в якому кожний з них не тільки пізнає основи наук і своєї майбутньої професійної діяльності, але й знайде і займе свою активну особисту позицію в професійній діяльності та розкриє свої потенційні можливості.